

BURUN YONDOSH BO'SHLIQLARI KASALLIKLARI

Mambetkerimova Indira Dauletkerimovna

Nukus Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Otorinolarinologiya fani katta o'qituvchisi, "Akusherlik va jarrohlik"
kafedrası mudiri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10720414>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-February 2024 yil
Ma'qullandi: 24- February 2024 yil
Nashr qilindi: 28- February 2024 yil

KEY WORDS

Burun yondosh bo'shliqlari, teshiklar, havo, infektsiya, nafas olish, mikroblar.

ABSTRACT

Burun yondosh bo'shliqlari - burun bo'shlig'ining yonida joylashgan bosh suyagidagi bo'shliqlar hisoblanadi. Insonlarda to'rtta burun yondosh bo'shliqlari mavjud: frontal, sfenoid, maksiller va etmoid. Ular biz nafas olayotgan havoni namlash va tozalashda muhim rol o'ynaydi, shuningdek, qulash va boshqa bosh jarohatlari ta'sirini yumshatadi. Ushbu maqolada biz burun yondosh bo'shliqlarining anatomiyasini, ularning funksiyalarini, kasalliklarning sabablarini, kasallikning asosiy turlarini, belgilarini, tashxisini, davolash va oldini olishni ko'rib chiqamiz.

Burun yondosh bo'shliqlari - burun bo'shlig'ining yonida joylashgan bosh suyagidagi bo'shliqlar hisoblanadi. Insonlarda to'rt juft burun yondosh bo'shliqlari mavjud: frontal, sfenoid, maksiller va etmoid. Bu bo'shliqlar havo bilan to'ldiriladi va burun bo'shlig'iga tor teshiklar orqali bog'lanadi [4]

Burun yondosh bo'shliqlarining funksiyalariga quyidagilar kiradi:

1. Nafas olayotgan havoni namlash: burun yondosh bo'shliqlari havoni o'pkaga kirishidan oldin namlash va isitishga yordam beradi. Bu sovuq yoki quruq havo bilan nafas olayotganda muhimdir.
2. Havoni tozalash: Bo'shliqlarning shilliq qavati chang, mikroblar va boshqa zararlarni ushlab turadigan shilimshiqni chiqaradi va biz nafas olayotgan havoni tozalashga yordam beradi.
3. Zarbalarni yumshatish: bo'shliqlar ham zarbani qabul qilish va bosh jarohatlarining ta'sirini kamaytirish uchun xizmat qiladi. Ular bosh suyagi uchun o'ziga xos "yostiq"dir. Shunday qilib, burun yondosh bo'shliqlar sog'lom nafas olish tizimini saqlash, hislarni himoya qilish va qulay nafas olishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Burun yondosh bo'shliqlarning anatomiyasi: bo'shliqlarning har birining tavsifi (frontal, sfenoid, maksiller, etmoid).

1. Frontal bo'shliqlar (peshona bo'shliqlari):

- Frontal bo'shliqlar peshona sohasida, ko'zlar ustida joylashgan.
- Bo'shliqning shakli uchburchakka o'xshaydi.

- Frontal bo'shliqlar burun bo'shlig'i bilan frontal kanal deb ataladigan tor kanal orqali tutashgan [2].

- Bu bo'shliqlar nafas olayotgan havoni filtrlash va namlashda muhim rol o'ynaydi.

2. Sfenoid bo'shliqlar (sfenoid bo'shliqlar):

- Sfenoid bo'shliqlar burun sohasida, yuqori jag'ning ustida joylashgan.
- Bo'shliqning shakli takozga o'xshaydi.
- Sfenoid bo'shliqlar ham tor kanal orqali burun bo'shlig'iga bog'langan.
- Bu bo'shliqlar bosh suyagining og'irligini kamaytirishga yordam beradi va tovush uchun rezonans yaratadi.

3. Maksiller bo'shliqlar (maksiller bo'shliqlar):

- Maksiller bo'shliqlar yuqori jag'da, burun tomonida joylashgan.
- Bo'shliqning shakli to'rtburchak yoki uchburchakdir.
- Maksiller bo'shliqlar ham tor kanal orqali burun bo'shlig'iga tutashgan.
- Bu bo'shliqlar bosh suyagining og'irligini kamaytirishga yordam beradi va boshdagi bosimni tartibga solishda ishtirok etadi.

4. Etmoid bo'shliqlar (etmoid bo'shliqlar):

- Etmoid bo'shliqlar orbital sohada, frontal va sfenoid bo'shliqlar orasida joylashgan.
- Bo'shliqning shakli panjara yoki chuqurchaga o'xshaydi.
- Etmoid bo'shliqlarda ko'plab bo'linmalar va bo'limlar mavjud.
- Bu bo'shliqlar nafas olayotgan havoni namlash va tozalashda rol o'ynaydi, shuningdek, haroratni tartibga solishda ishtirok etadi [1].

Ushbu burun yondosh bo'shliqlarning har biri nafas olish tizimining normal ishlashiga va tananing umumiy salomatligiga hissa qo'shadigan o'ziga xos xususiyatlarga va funktsiyalarga ega.

Bo'shliq kasalligi turli sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin, jumladan:

1. Infektsiyalar:

- Virusli yoki bakterial infektsiyalar, masalan, rinit, Bo'shliqit va boshqalar, yallig'lanish va bo'shliqlarni yiringli yoki shilliq tarkib bilan to'ldirishga olib kelishi mumkin.
- Burun yo'llari yoki qon oqimi orqali kiradigan patogenlar tufayli infektsiyalar paydo bo'lishi mumkin.

2. Allergiya:

- Allergik rinit va allergik bo'shliq polen, chang, mog'or va boshqalar kabi allergenlarga ta'sir qilganda burun yondosh bo'shliqlarning yallig'lanishi va shishishiga olib kelishi mumkin.
- Allergenlarning surunkali ta'siri surunkali yallig'lanish va bo'shliq kasalligiga olib kelishi mumkin.

3. Anatomik xususiyatlar:

- Burun yo'llarining deformatsiyasi yoki torayishi, burun septumining egriligi yoki boshqa anatomik xususiyatlar tiqilishi va burun yondosh bo'shliq kasalliklarining rivojlanishi uchun sharoit yaratishi mumkin.
- Masalan, frontal kanalning deformatsiyasi frontal bo'shliqlarning drenajlanishiga to'sqinlik qilishi va frontal bo'shliqning rivojlanishiga yordam berishi mumkin.

4. Jarohatlar:

- Yuzning shikastlanishi, bosh suyagi yoki burunning sinishi, yuz va burundagi jarrohlik aralashuvlar burun yondosh bo'shliqlarning kasalliklarini rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

- Jarohatlar normal bo'shliq drenajini buzishi va yallig'lanishni keltirib chiqarishi mumkin.

5. Boshqa omillar:

- Chekish, havoning ifloslanishi, atrof-muhit namligi va haroratining o'zgarishi, immunitet tizimining buzilishi va boshqa omillar ham bo'shliq kasalliklarining rivojlanishiga yordam beradi [5].

Bo'shliq kasalligini davolash aniq tashxisga bog'liq bo'lib, antibiotiklar, og'riq qoldiruvchi vositalar, yallig'lanishga qarshi preparatlar, bo'shliqlarni yuvish, anatomik nuqsonlarni tuzatish yoki kasallikning sababi va og'irligiga qarab boshqa usullarni qo'llashni o'z ichiga olishi mumkin.

Turli xil simptomlarni keltirib chiqaradigan va tegishli davolanishni talab qiladigan bir nechta asosiy bo'shliq kasalliklari mavjud. Quyida bo'shliq kasalliklarining asosiy turlari keltirilgan:

1. Bo'shliq:

- Bo'shliq - burun yondosh bo'shliqlarning shilliq qavatining yallig'lanishi.

- Alomatlar orasida burun tiqilishi, burun oqishi, bosh og'rig'i, burundan oqindi va hid hissi kamayishi mumkin.

- Davolash antibiotiklar, yallig'lanishga qarshi preparatlar, bo'shliqlarni yuvish va boshqa usullarni qo'llashni o'z ichiga oladi.

2. Burun poliplari:

- Burun poliplari shilliq qavatdagi o'smalar bo'lib, nafas olishni qiyinlashtiradi va burun tiqilishiga olib keladi.

- Alomatlar orasida burun orqali nafas olish qiyinlashuvi, hidni yo'qotish va Bo'shliqitning tez-tez takrorlanishi mumkin.

- Davolash dori terapiyasi va poliplarni jarrohlik yo'li bilan olib tashlashni o'z ichiga olishi mumkin.

3. Bo'shliq atelektazi:

- Bo'shliq atelektazi - burun yondosh bo'shliqlarning siqilishi yoki torayishi.

- Alomatlar orasida burun tiqilishi, bo'shliq drenajining yomonligi va infektsiyalarga nisbatan sezgirlikning oshishi bo'lishi mumkin.

- Davolash bo'shliqlarni yuvish, anatomik nuqsonlarni tuzatish va dori terapiyasini o'z ichiga olishi mumkin.

4. Shishlar:

- Burun yondosh bo'shliqlarning o'smalari yaxshi (masalan, polip) yoki yomon xulqli bo'lishi mumkin.

- Alomatlar orasida burun tiqilishi, burundan qon ketish, yuz og'rig'i va hid hissi o'zgarishi mumkin.

- Shishlarni davolash ularning tabiatiga bog'liq va jarrohlik yo'li bilan olib tashlash, radiatsiya yoki kimyoterapiyani o'z ichiga olishi mumkin.

Bu umumiy bo'shliq kasalliklarining bir nechta misollari. To'g'ri tashxis qo'yish uchun shifokorni ko'rish va har bir holatda eng yaxshi davolash usulini aniqlash muhimdir.

Bo'shliq kasalliklarining oldini olish ularning paydo bo'lish xavfini kamaytirishga yordam beradigan bir qator tadbirlarni o'z ichiga oladi. Bo'shliq kasalliklarining oldini olish bo'yicha ba'zi tavsiyalar:

1. Burun gigienasiga rioya qiling: shilliq va qoldiqlarni olib tashlash uchun yumshoq mato yoki

paxta chig'anoqlari yordamida buruningizni muntazam yuving.

2. Havoni namlash: burun shilliq qavatining qurishini oldini olish uchun, ayniqsa, isitish mavsumida bino ichida namlagichdan foydalaning.

3. Hipotermiya va qizib ketishdan saqlanish: qulay xona haroratini saqlash, sovuq havoda sharf yoki shlyapa ishlatish.

4. Chekishni tashlash: faol va passiv chekish burun shilliq qavatining holatini yomonlashtirishi va kasalliklarning rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin.

5. To'g'ri ovqatlanish: immunitetni mustahkamlovchi va infektsiyalarga qarshi kurashda yordam beradigan vitamin va minerallarga boy to'yimli ovqatlar iste'mol qilish.

6. Jismoniy faollik: Muntazam sport yoki jismoniy mashqlar tanani mustahkamlashga va uning himoya funktsiyalarini yaxshilashga yordam beradi.

7. ARVI bilan kasallangan bemorlar bilan aloqa qilishdan saqlanish: havo orqali yuqadigan infektsiyalardan himoyalaniş nafas olish kasalliklari rivojlanishining oldini olishga yordam beradi.

8. Shifokor bilan muntazam tekshiruvlar: paranasal bo'shliqlarning kasalliklarini o'z vaqtida aniqlash va davolash ularning asoratlari va surunkali bo'lishining oldini olishga yordam beradi[3].

Xulosa. Umuman olganda, bo'shliq kasalliklarining oldini olish burun shilliq qavatining sog'lig'ini saqlash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asoratlarni oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Burun gigienasi, havoni namlash, chekishni tashlash, to'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik, kasal odamlar bilan aloqa qilmaslik va shifokor bilan muntazam tekshiruvlar bo'yicha tavsiyalarga rioya qilish immunitetni mustahkamlash va infektsiyalardan himoya qilishga yordam beradi. Shuni esda tutish kerakki, profilaktika bo'shliq salomatligi va umumiy farovonlikni saqlashning kalitidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dadamuxammedov A., Omonov SH. «Bolalar otorinolaringologiyasi», Toshkent, 2005.
2. Muminov A.I. «Quloq, tomoq va burun kasalliklari» Toshkent 1994
3. Xasanov S.A., Voxidov N.X., «Quloq, tomoq va burun kasalliklari» Toshkent 2008
4. Yusupova M.S., Nazarova G.Yu., Shaimova S.S. «Quloq, tomoq va burun kasalliklari» Toshkent, "Talqin nashriyoti" 2012-yil
5. Брюс У., Джафек ЭНН. Секреты оториноларингологии. 2001.
6. Дерюгина О.В, Ф.И.Чумаков. Орбитальные и внутричерепные осложнения воспалительных заболеваний носа и околоносовых пазух у взрослых и детей. М. М. 2001.